

Наставна програма за СЛОБОДЕН ИЗБОРЕН ПРЕДМЕТ
(четврто одделение – нова концепција за основно образование)

ГРАДЕЊЕ ИНТЕРПЕРСОНАЛНИ ОДНОСИ

- поддршка на личниот и социјалниот развој

(се обработува полугодишно, број на часови 36)

ООУ “Страшо Пинџур” Карбинци

ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставен предмет	Градење интерперсонални односи (Подрачје за поддршка на личен и социјален развој)
Изготвил(преземена адаптирана):	и Превземена ООУ “Страшо Пинџур” Карбинци Тања Димитрова Адаптирал: Виолета Вељаноска Трајаноска, Вероника Стојановска
Училиште :	ООУ „Александар Македонски“-Аеродром
Вид/категија на наставен предмет	Слободен избран предмет
Одделение	IV (четврто)
Теми/подрачја во наставната програма	<ul style="list-style-type: none"> • Слични и различни / 4 часа • Потреби и вистински вредности / 9 часа • Емоции / 5 часа • Вербална/невербална комуникација и активно слушање / 7 часа • Критичко размислување за меѓусебно разбирање / 11 часа
Број на часови	36/ 2 часа неделно
Опрема и средства	<ul style="list-style-type: none"> • Аудиовизуелни средства (компјутер, паметна табла, ЛЦД-проектор, касетофон, дигитален фотоапарат, дигитална камера, печатачи и друг дигитални уреди). • Маркериво боја, хамери, листови во боја • Книги (приказни, басни, бајки) • Списанија за деца • Дигитална библиотека со книги. • аудиовизуелни записи од театарски претстави • Средства за дизајн и визуелна комуникација (фотографија, спот, реклама, илустрација,

	<p>корица, интернет, стрип, визуелен знак).</p> <p>хартија А4, хамер</p> <p>Прирачник за образование за животни вештини (IV до VI одделение - основно училиште)</p> <p>– издавач Биро за развој на образование 2009</p>
--	---

ПОВРЗАНОСТ СО НАЦИОНАЛНИТЕ СТАНДАРДИ

Наставната програма вклучува релевантни компетенции од следните подрачја : **Личен и социјален развој, Општество и демократска култура**

Ученикот/ученичката знае и/или умее

Подрачје: Личен и социјален развој

- ❖ да ги препознава емоциите кај себеси и кај другите, да ги согледа последиците од сопствените емоционални реакции во различни ситуации и да користи соодветни стратегии за справување со емоциите;
- ❖ да ги предвиди последиците од своите постапки и од постапките на другите по себе и по другите;
- ❖ да применува етички начела при вреднување на правилното и погрешното во сопствените и туѓите постапки и да манифестира доблесни карактерни особини (како што се: чесност, правичност, почитување, трпеливост, грижа, пристојност, благодарност, решителност, одважност и самодисциплина);
- ❖ да дејствува самостојно, со целосна свесност од кого, кога и како може да побара помош;
- ❖ успешно да се справува со социјални притисоци;
- ❖ да комуницира со другите и да се презентира себеси соодветно на ситуацијата;
- ❖ да слуша активно и соодветно да реагира, покажувајќи емпатија и разбирање за другите и да ги искажува сопствените грижи и потреби на конструктивен начин;
- ❖ да соработува со други во остварување на заеднички цели, споделувајќи ги сопствените гледишта и потреби со другите и земајќи ги предвид гледиштата и потребите на другите;
- ❖ да ги препознава проблемите во релациите со другите и да приоѓа конструктивно во разрешување на конфликтите, почитувајќи ги правата, потребите и интересите на сите вклучени страни;
- ❖ да бара повратна информација и поддршка за себе, но и да дава конструктивна повратна информација и поддршка во корист на другите;
- ❖ да истражува, поставувајќи релевантни прашања со цел да ги открие проблемите,
- ❖ да ги анализира и вреднува информациите и предлозите и да ги проверува претпоставките.

Подрачје : Општество и демократска култура

- ❖ да објасни како општествените фактори влијаат врз личноста и средината и да ги зема предвид при формирање мислење и донесување одлуки;

- ❖ да го анализира сопственото однесување со цел да се подобри, поставувајќи си реални и остварливи цели за активно делување во заедницата;
- ❖ да ги формулира и аргументира своите гледишта, да ги сослушува и анализира туѓите гледишта и со почитување да се однесува кон нив, дури и тогаш кога не се согласува;
- ❖ да прави критичка рефлексивност за различните лични и општествени вредности и однесувања во различни контексти (особено во етички сензитивните ситуации), да ги почитува општествено прифатените норми и вредности, но и да ги предизвикува кога мисли дека тоа е потребно;
- ❖ да ги разбира разликите меѓу луѓето по која било основа (родова и етничка припадност, возраст, способности, социјален статус, сексуална ориентација итн.);
- ❖ да препознава присуство на стереотипи и предрасуди кај себе и кај другите и да се спротивставува на дискриминација;
- ❖ да препознава манифестација на вербално и физичко насилство во сопственото опкружување, да ги согледува последиците од насилството и да се спротивставува на него;
- ❖ да согледа што ги поврзува, а што ги разединува луѓето во заедницата, да изнаоѓа начини да придонесе за напредокот на заедницата, имајќи ги предвид потребите и интересите на сите;
- ❖ критички да анализира и дискутира за вредностите на граѓанското општество, различните улоги и однесувања на граѓаните и за својата улога во него.

Ученикот/ученицката разбира и прифаќа дека:

Подрачје: Личен и социјален развој

- ✓ секоја постапка која ја презема има последици по него/неа и/или по неговата/нејзината околина;
- ✓ иницијативноста, упорноста, истрајноста и одговорноста се важни за спроведување на задачите, остварување на целите и надминување на предизвиците во секојдневните ситуации;
- ✓ интеракцијата со другите е двонасочна – како што има право од другите да бара да му/ѝ биде овозможено задоволување на сопствените интереси и потреби, така има и одговорност да им даде простор на другите да ги задоволат сопствените интереси и потреби;
- ✓ барањето повратна информација и прифаќањето конструктивна критика водат кон личен напредок на индивидуален и социјален план.

Подрачје Општество и демократска култура

- ✓ не смее да прави дискриминација врз основа на разликите меѓу луѓето (родова и етничка припадност, возраст, способности, социјален статус, сексуална ориентација итн.);
- ✓ сите луѓе, вклучувајќи ги и децата, имаат право да ги изразуваат своите мислења и ставови и да учествуваат во донесувањето одлуки кои се поврзани со нивните потреби и интереси;
- ✓ човековите права се универзални, а границите на правата на секој човек се правата и слободите на другиот;
- ✓ неселективното почитување на човековите права и слободи е клучно за добросостојбата на поединците и за општеството во целина;
- ✓ еднаквоста, рамноправноста и социјалната кохезија се неопходни за успешно функционирање на заедницата;
- ✓ личниот ангажман и соработката со другите се битни за остварување заеднички јавен интерес;

- ✓ секој граѓанин е должен одговорно да се однесува кон сограѓаните, заедницата и општеството во целина, постојано имајќи ги предвид последиците од своите постапки по другите и околината;
- ✓ нашата држава е мултикултурно/мултиетничко општество во кое живеат припадници на различни култури/етникуми и секој нејзин граѓанин е одговорен да придонесува за интеркултурна размена и почитување на човековите права во интерес на заедничкото живеење во интегрирано, етнички кохезивно општество.

РЕЗУЛТАТИ ОД УЧЕЊЕ

Тема : Градење интерперсонални односи

Знаења/вештини: (се користат наведените или слични фрази за наведување на знаењата/вештините што се очекува да се научат додека се работи на темата

- Прави разлика меѓу вистина и лага,помагање и себичност,искреност и неискреност,правилно и погрешно и сл;
- Може да ги идентификува/препознае емоциите кај себеси и кај другите, да ги согледа последиците од сопствените емоционални реакции во различни ситуации и да користи соодветни стратегии за справување со емоциите;
- Умеа да користи невербални знаци и вербалните изрази што имаат позитивно влијание врз односите со другите;
- Разбира дека интеракцијата со другите е двонасочна – како што има право од другите да бара да му/ѝ биде овозможено задоволување на сопствените интереси и потреби, така има и одговорност да им даде простор на другите да ги задоволат сопствените интереси и потреби;
- Сфаќа дека сите луѓе, вклучувајќи ги и децата, имаат право да ги изразуваат своите мислења и ставови и да учествуваат во донесувањето одлуки кои се поврзани со нивните потреби и интереси;
- Знае дека постојат сличности и разлики меѓу луѓето во физичкиот изглед, во способностите и во потеклото;
- Има познавања доволно за да ги препознава проблемите во релациите со другите и да приоѓа конструктивно во разрешување на конфликтите, почитувајќи ги правата, потребите и интересите на сите вклучени страни.

Ставови/вредности: (се користат наведените или слични фрази за наведување на ставовите/вредностите што се очекува да се стекнат додека се работи на темата

- Ги почитува другите, различните од себе ;
- Смета дека соработката со другите е неопходна за личен и социјален развој;
- Ја прифаќа различноста , нееднаквоста како нешто нормално;
- Подготвен/а е да презема активности кои важни за спроведување на задачите, остварување на целите и надминување на предизвиците во секојдневните ситуации;
- Има критички и негативен став кон дискриминацијата,егоизмот,непочитувањето и сл;
- Ја осудува дискриминацијата по било која основа;
- Верува дека секој граѓанин е должен одговорно да се однесува кон сограѓаните, заедницата и општеството во целина, постојано имајќи ги предвид последиците од своите постапки по другите и околината;
- Поддржува меѓусебно разбирање, поддршка, соработка и почитување без кои нема другарство;
- Разбира дека секоја постапка која ја презема има последици по него/неа и/или по неговата/нејзината околина;
- Се залага за ставот дека потребите на другите се еднакво важни како и неговите/нејзините.

Содржини (и поими) и број на

Примери на активности:

<p style="text-align: center;">часови</p> <p>(Се наведуваат најмалку две содржини што спаѓаат во темата. Во заграда, под содржината, се наведуваат клучните поими. На крајот се наведува бројот на часови потребни за работа на темата</p>	<p>(Се наведува повеќе примери за секоја содржина. Наведените примери мора да ги покриваат сите претходно наведени знаења/вештини и ставови/вредности</p>
<p>Содржина: Прифаќање сличности и разлики Работилница: Дел по дел - сложувалка број на часови:1</p>	<p>-Наставникот подготвува една голема сложувалка на поголем лист, а потоа го сече листот на онолку делови колку што има ученици во одделението. Секое дете по случаен избор зема дел од сложувалката и на него се црта себеси(или дел од себе).По завршувањето сите делчиња ги ставаат во кутија,учениците застануваат во круг.Секој извлекува по еден дел од кутијата,го покажува и треба да погоди кој е на цртежот.Откако ќе погоди треба да каже една работа по која тој и лицето на цртежот се слични, и една по која се различни.Откако сите ќе завршат, ја составуваат сложувалката. -Учениците заклучуваат дека сите се посебни и различни(по изглед,особини,мислење и сл.), но секој претставува дел од сложувалката или човековата заедница.</p>
<p>Содржина: Прифаќање сличности и разлики Работилница: Мојам,не мојам / знам,не знам број на часови:1</p>	<p>-Еден ученик прави прстен, (круг со палецот и показалецот) и кажува дека од таа страна “може/знае” ...(кажува нешто за што има способност или знаење), а со другата рака прави прстен и кажува дека од таа страна “не може/не знае”. На секој од неговите прстени се надоврзува дете од групата.Децата прават синџир, така што на страната на која првото дете кажало “не мојам/не знам” се надоврзува дете кое нештото може и знае да го направи и обратно од другата страна. Учениците заклучуваат дека се разликуваат по знаењето или способноста нешто да направат. И дека така луѓето се надополнуваат и си помагаат, наспроти дискриминацијата заради различните способности и знаења.</p>
<p>Содржина: Прифаќање сличности и разлики Работилница: Од важно, поважно број на часови:1</p>	<p>-Учениците добиваат примерок од работен лист со наведени повеќе нешта.Тие имаат задача да издвојат кои три нешта за нив се најважни,притоа ги рангираат со броеви од еден до три. Се распоредуваат во групи и секој ученик во групата го претставува својот избор.Групата заеднички констатира дали имаат повеќе сличности или повеќе разлики во направениот избор. -Заклучуваат дека различни луѓе гледаат различни работи, и различни работи ги сметаат за битни и важни.Што некому му е битно зависи од неговите интереси.Треба да се почитува изборот на другиот.</p>
<p>Содржина:Формирање,одржување и пркинување врски Работилница: Цвеќе на пријателството број на часови:1</p>	<p>-Учениците се делат во групи .Одговараат на прашањето што му е потребно на цвеќето за да расте. Наставникот им дава работен лист “Цвеќе на пријателството” и им дава задача да напишат што му треба на цветот да расте (доверба, пријателство, отвореност, соработка, почитување). Заклучуваат дека ова се најважните особини за едно пријателство, за да започне, да се одржува и јакне.</p>
<p>Содржина:Чување тајна Работилница: Чување тајни број на часови:1</p>	<p>-Учениците добиваат работен лист со прикажани ситуации, а тие треба да одлучат дали е секоја од претставените ситуации е добра или лоша тајна. Заклучуваат дека има тајни кои се однесуваат на некое</p>

	<p>позитивно однесување или изненадување, тајна која нема да нанесе лоши последици и тие се “добри тајни” и треба да се чуваат. Додека тајните кои можат некому да наштетат се “лоши тајни” и не треба да се чуваат.</p>
<p>Содржина: Кажување лаги/вистина Работилница: Зошто лажеме? број на часови: 1</p>	<p>-Учениците добиваат работен лист со различни ситуации, размислуваат, одговараат и образложуваат. Заклучуваат дека луѓето лажат од различни причини, но секогаш лагата е штетна и за оној кој ја кажува и за оној кој е излажан.</p>
<p>Содржина: Давање и примање помош Работилница: Деца со посебни потреби број на часови: 1</p>	<p>-Наставникот чита приказна за дете со многу чудна пречка во развојот (имало едно око, и иако го доживувале различен од другите, имал посебна дарба да забележува работи што другите не ги забележуваат) и поставува прашања. Учениците одговараат и заклучуваат дека децата со хендикеп не се помалку вредни и важни од останатите. Иако се ограничени во правењето одредени работи, тие можеби се добри другари, забавни личности, надарени за нешто и сл.</p>
<p>Содржина: Прифаќање и признавање грешки Работилница: Грешење и простување број на часови: 1</p>	<p>-Учениците споделуваат искуство кога се однесувале лошо кон неког, дали се покајале, како ја поправиле грешката. Добиваат работен лист со различни ситуации, размислуваат и даваат образложение за својата одлука. Заклучуваат дека последиците од направена грешка можат да бидат различни, намерни или ненамерни. Првиот чекор по направената грешка е извинувањето, затоа што со простувањето (прифатено извинување) ќе се зачуваат добрите односи.</p>
<p>Содржина: Справување со емоции Работилница: Однесување во лутина Број на часови: 1</p>	<p>-Учениците се делат во групи. Секоја група добива работен лист со конфликтна ситуација и добива задача да замисли како се однесуваат ликовите од таа ситуација, а потоа треба ја одглумат истата ситуација. Потоа добиваат работен лист со ситуации на деструктивно однесување и се повторува постапката. Заклучуваат дека лутината и гневот кои се јавуваат во конфликтни ситуации, доколку не се контролираат, ги тера луѓето да се однесуваат деструктивно и негативно. Чувството на лутина не треба да се чува во себе, но треба да се изрази на начин кој нема да доведе до влошување на проблемот или конфликтот.</p>
<p>Содржина: Справување со емоции Работилница: Напаѓачко однесување број на часови: 1</p>	<p>-Наставникот чита текст со одредена ситуација, учениците слушаат и дискутираат. Заклучуваат дека кога лутината е насочена кон нас, често возвраќаме со лутина. Но треба да застанеме и да размислиме што го лути другиот, и дали можеме некако да му помогнеме.</p>
<p>Содржина: Комуницирање Работилница: Говорот на моето лице број на часови: 1</p>	<p>-Учениците добиваат работен лист со задача во кругот да нацртаат лице кое ќе покажува како се чувствува оној што се нашол во ситуација опишана под кругот. Треба да откријат кои чувства ги одразуваат нацртаните лица (радост, тага, разочарување, срам, страв, гадење). Потоа го поставуваат целото тело во позицијата опишана под кругот. Заклучуваат дека можеме да комуницираме меѓусебно и со невербални знаци. Тие можат да ни помогнат во градењето добар однос со другите.</p>
<p>Содржина: Комуницирање Работилница: Слушање и разбирање број на часови: 1</p>	<p>-Група ученици се избираат да направат стоногалката, наредени во колона еден позади друг. Деловите од стоногалката се поврзани со јаже. Последното дете е глава и очи на стоногалката, додека на другите им се става превез на очите. Таа се движи по инструкции кои и ги дава главата, а другите внимателно слушаат. Стоногалката се движи по</p>

	<p>својата храна(еден од учениците) и на крај застануваат и проверуваат каде се наоѓаат и дали телото на стоногалката се држи уште заедно или е одвоено(јажето е оптегнато). Заклучуваат дека заедничките задачи полесно се завршуваат кога комуникацијата тече непречено во двете насоки. Многу е важно едната страна да дава прецизни насоки, а другата внимателно да слуша.</p>
<p>Содржина:Справување со насилничко однесување Работилница:Исмеаната Леа број на часови:1</p>	<p>-Наставникот чита приказна со ситуација во која девојчето е исмејувано и навредувано, дискутира со учениците.</p> <p>-Учениците можат да ги одглумат ситуациите.</p> <p>-Заклучуваат дека ако им укажеме на другите дека нивните постапки не повредуваат и дека ако продолжат ќе им кажеме на повозрасните за да преземат мерки.</p>
<p>Содржина:Дискусија со цела група на одреден проблем број на часови:4</p>	<p>-Учениците се поттикнуваат на размена на мислење, притоа се укажува на правилото дека сечие мислење е важно</p> <p>-Преку дискусијата стекнуваат вештини за комуницирање,активно слушање и меѓусебно почитување</p> <p>-Учениците ја извлекуваат пораката од разговорот или активноста</p>
<p>Содржина:Дискусија во мали групи на одредена тема или проблем ситуација број на часови:4</p>	<p>-Учениците заеднички учествуваат и придонесуваат во работата на групата, пртоа секое дете го споделува своето искуство и мислење</p> <p>-Учениците меѓусебно комуницираат и соработуваат и се почитуваат едни со други</p>
<p>Содржина:Демонстрации/симулации број на часови:4</p>	<p>-Учениците се ставаат во ситуација да демонстрираат,симулираат самите одредена конкретна ситуација, случка или однесување.При тоа се прави реална атмосфера со вистински нешта, предмети, храна и сл.</p> <p>-Учениците развиваат логичко мислење и практични вештини</p>
<p>Содржина: Глумење/играње улоги број на часови:4</p>	<p>-Учениците добиваат улоги и глумат одреден лик со одредени карактерни особини.Можат да користат и разни реквизити.Преку драматизацијата и однесувањето на ликовите извлекуваат порака, ги анализираат ставовите,мислењата и емоциите, ја јакнат самодовербата.</p>
<p>Содржина :Цртање број на часови:1</p>	<p>-Учениците ги пренесуваат своите чувства и мислење преку цртеж или друга ликовна техника</p>
<p>Содржина :Анализа на приказни број на часови:3</p>	<p>-Учениците ја анализираат приказната/текстот, при што се обрнува внимание на постапките на ликовите,нивните чувства,ставови,однесување и сл.Извлекуваат порака од приказната.</p> <p>-Учениците се поттикнуваат да ја поврзат приказната со секојдневниот живот</p>
<p>Содржина:Анализа на ситуации/случки број на часови:3</p>	<p>-На учениците им се приложува одредена ситуација, случка или однесување. Тие треба критички да се однесуваат и да анализираат и одлучат дали тој вид однесување или постапка е оправдано/а.</p>

	-Понудените случки или ситуации треба да имаат врска со секојдневниот живот на учениците.
--	---

Забелешка: За изработка на програмата се користени содржини од прирачникот Образование за животни вештини од IV до VI одделение – основно образование.

На часовите од Слободен изборен предмет може да се интегрираат содржини од предметите Македонски јазик и Историја и општество .